

An aerial photograph of a dike, showing a series of concrete blocks forming a zig-zag pattern across a field of vibrant green grass. The perspective is from a high angle, looking down at the dike's structure.

BLOEDKORALEN VAN DE OOSTERSCHELDE

TEKST AAFKE STEENHUIS | FOTO'S LOES DE JONG

VERHAAL VAN DE NIEUWE DIJK

BLOEDKORALEN
VAN DE
OOSTERSCHELDE

VERHAAL VAN DE NIEUWE DIJK

EEN SNOER VAN BLOEDKORALEN De Oosterschelde is een levensader, een wiegende stroom van leven en vruchtbaarheid en sterven, een bron van geluk en tegenspoed. Door een spel van wind, water, slib en zand zijn hier lang geleden eilanden ontstaan met grillige vormen als zandribbels bij de vloedlijn, en met namen als Duiveland, Beveland en Walcheren, waarin angst en beven voor de zee doorklinken. Door de inspanning van monniken, boeren, ingenieurs en dijkwerkers zijn er groene, versterkte kleidijken gebouwd die de eilanden op hun plek houden. Nu zijn alle Oosterscheludedijken aaneen geregen tot een kostbaar snoer van bloedkoralen waar vissers en schippers, dijkwerkers en boeren, wandelaars en dichters graag naar kijken.

A black and white photograph of a rocky coastline. The foreground is dominated by large, dark, jagged rocks. In the background, waves are breaking against a line of rocks, creating white foam and spray. The sky is bright and overcast. The overall mood is dramatic and natural.

OOSTERSCHELDEDEDIJKEN:
EEN KOSTBAAR SNOER
VAN BLOEDKORALEN

VOORWOORD Als kleine jongen ging ik altijd naar het strand. Zwemmen, dijken bouwen, het water tegenhouden en laten stromen zoals ik het wilde. Ik woonde in Vlissingen en de golven sloegen soms over de boulevard. Voor mij was veiligheid vanzelfsprekend en de dijk niet meer dan een op- en afrit waar je overheen moest om op het strand te komen. Toen ik weg- en waterbouw ging studeren werden dijken voor mij logisch te beredeneren en te berekenen. In 2009 werd ik projectmanager van het project Zeeweringen. Een project waarin we voor honderden miljoenen euro's investeren in onze toekomstige veiligheid. Een grote verantwoordelijkheid die veel technische kennis en kunde vraagt, maar ook het op tijd betrekken van omwonenden en gebruikers. Voordat de dijk wordt versterkt, is er meestal al twee jaar gepraat over hoe en wat. Alles wat er op, aan en om de dijk gebeurt, wordt steeds meer een zaak voor allen. De dijk is meer dan alleen dijk, het is ook

een plek om overheen te rijden, te fietsen, te wandelen en te vissen, of om vanaf te duiken. De dijk gaat met zijn tijd mee!

De opgave die we met z'n allen hebben is om van de dijk onze dijk te maken en er ook verantwoordelijk voor te zijn. Elkaar daar ook de ruimte te gunnen. Tenslotte zorgt de dijk nog steeds voor onze veiligheid.

Dit boek, een moderne kroniek, kent verschillende lagen. De foto's geven een beeld van de bestaande dijken. Voortschrijdend inzicht zorgt telkens opnieuw voor het toepassen van nieuwe materialen en vormen. Kler met gras en baksteen, later natuursteen en weer later beton, basalt en asfalt. De begeleidende teksten beschrijven de schoonheid van oude en nieuwe dijken en de betekenis van de dijk in ons bestaan. Zonder dijken zijn we immers nergens.

Het telkens vernieuwen van de dijken

wordt prachtig geïllustreerd door drie ontwerpen die laten zien dat een dijk méér is dan een scheidslijn. Een gebruiksvoorwerp, een verbindingsstrook en een zone voor genot en bespiegeling. Ieder ontwerp voegt een unieke betekenis toe aan de dijk en maakt gebruik van oude principes. Spelen met zand, dijken die het landschap modelleren en dijken gebruiksvriendelijk en toegankelijk maken met elementen die als legostenen toepasbaar zijn.

Deze kroniek en de ontwerpen zijn bedoeld als een extra impuls halverwege het project Zeeweringen. Om het vervolg van het werk aan de dijk te bezielen en het publiek dat van de dijk geniet, te vergroten.

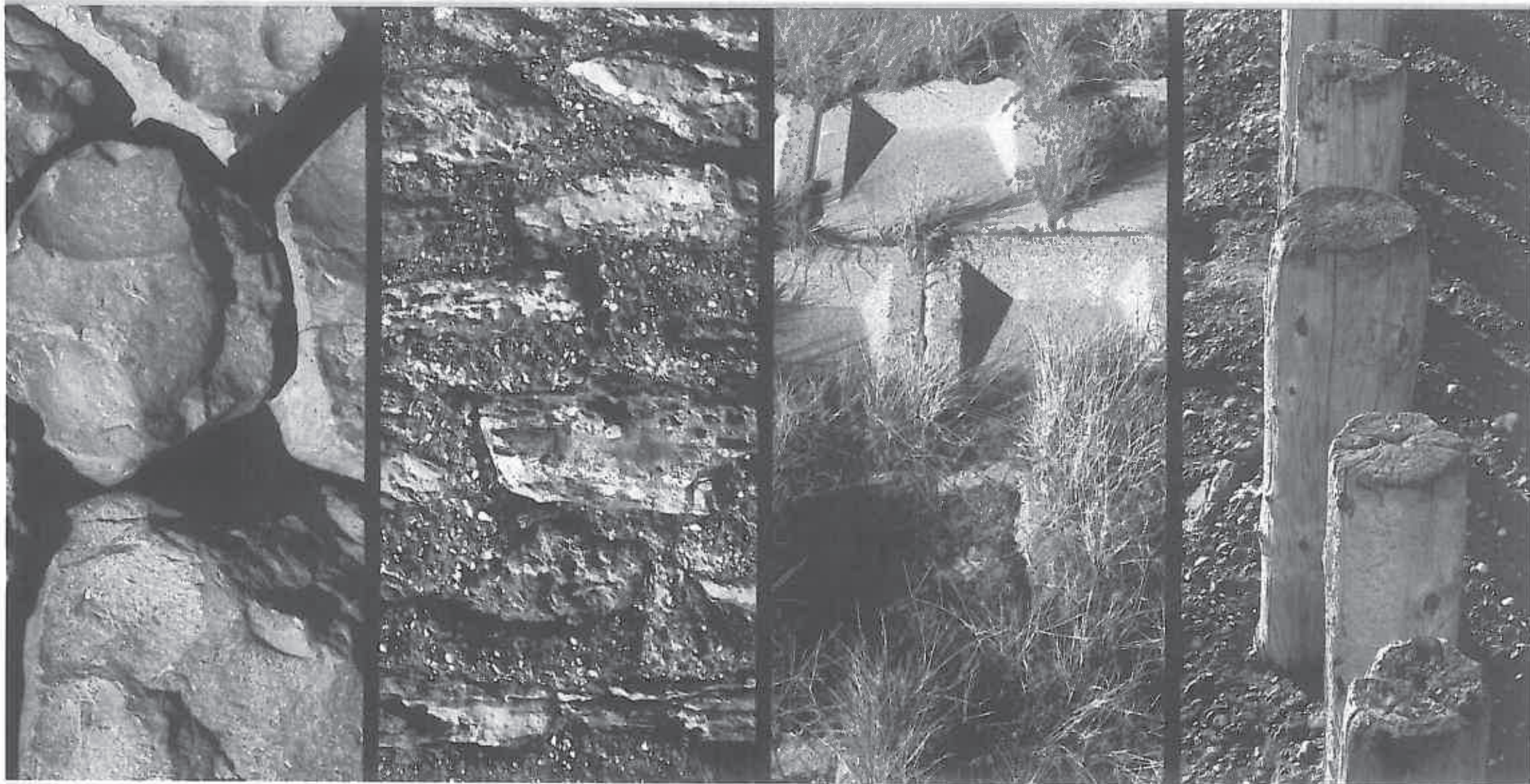
Het is mijn hartewens dat nieuwe dijken, die getuigen van kennis en creativiteit én die tegen een stootje kunnen, straks een snoer van bloedkoralen om de Oosterschelde vormen.

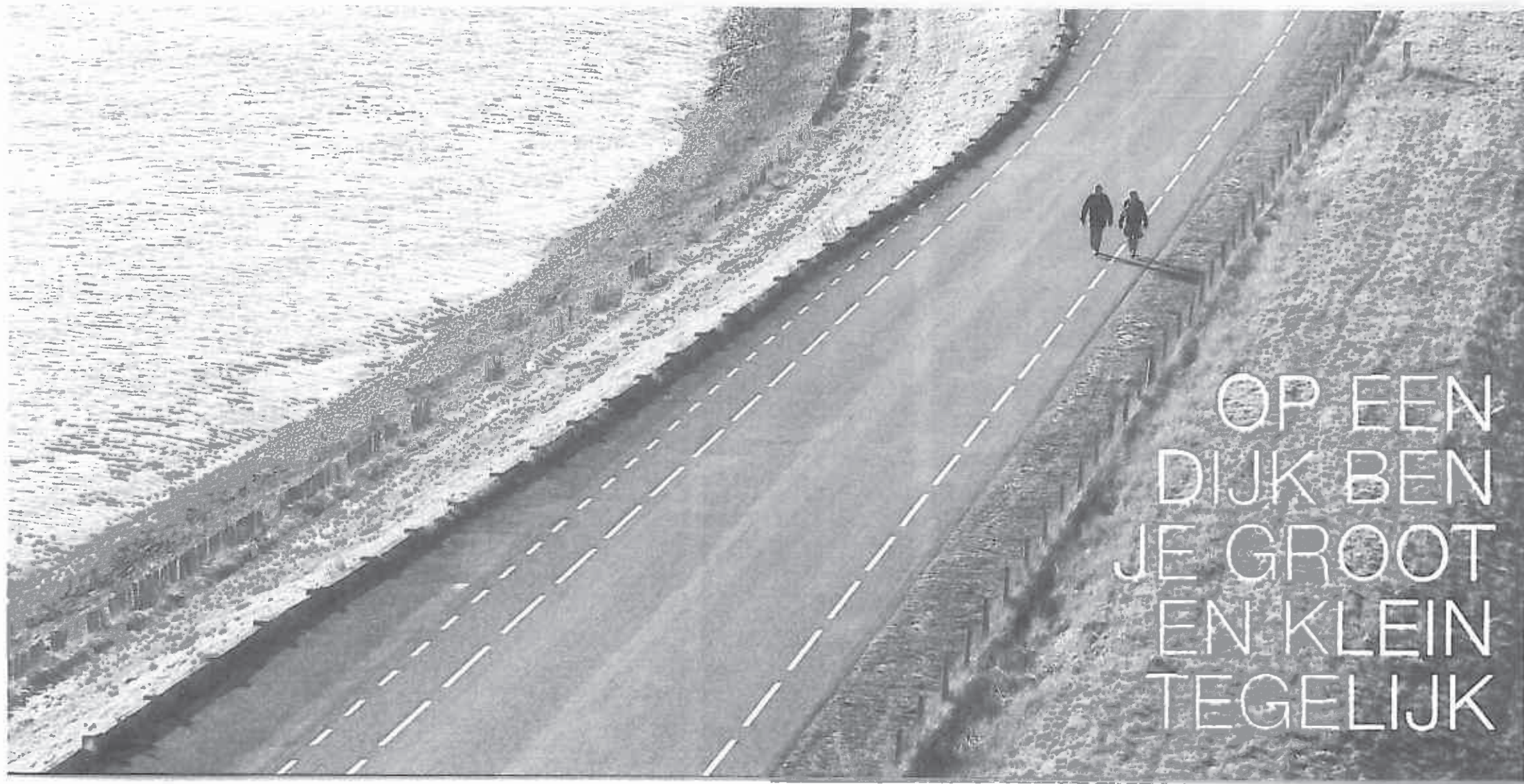
Veel plezier met deze kroniek,

BERT KORTSMIT
projectmanager Zeeweringen

PERKOENPAALTJES. Op de dijk bij de Plompe Toren hebben dijkwerkers hun best gedaan. Sterk en speels en afwisselend moest hij zijn! Op de top hebben ze een Muraitmuur gebouwd, een slimme manier om de dijk te verhogen zonder hem breder te hoeven maken. Daaronder een glooiing van ruigbegroeide Haringman blokken, en nog dichterbij het water hebben ze met de hand donkerblauwe, vijfhoekige en zeshoekige basalstenen aangebracht, die als een puzzel in elkaar passen. Maar zie nou, opeens is de basaltwering onderbroken door een strook oudere, in beton gegoten lichtroze en bleekblauwe Vilvoordse stenen, die oorspronkelijk uit Vlaanderen komen. En op de kruin van de oude dijk staat een houten palenrij, verweerd en begroeid met korstmossen. Perkoenpaaltjes heten ze, maar ze zijn minder koen en manhaftig dan de naam doet vermoeden. Ze markeren de hoogste stormwaterstand van zo'n honderd jaar geleden, maar de nieuwe dijk is hen allang boven het hoofd gegroeid.

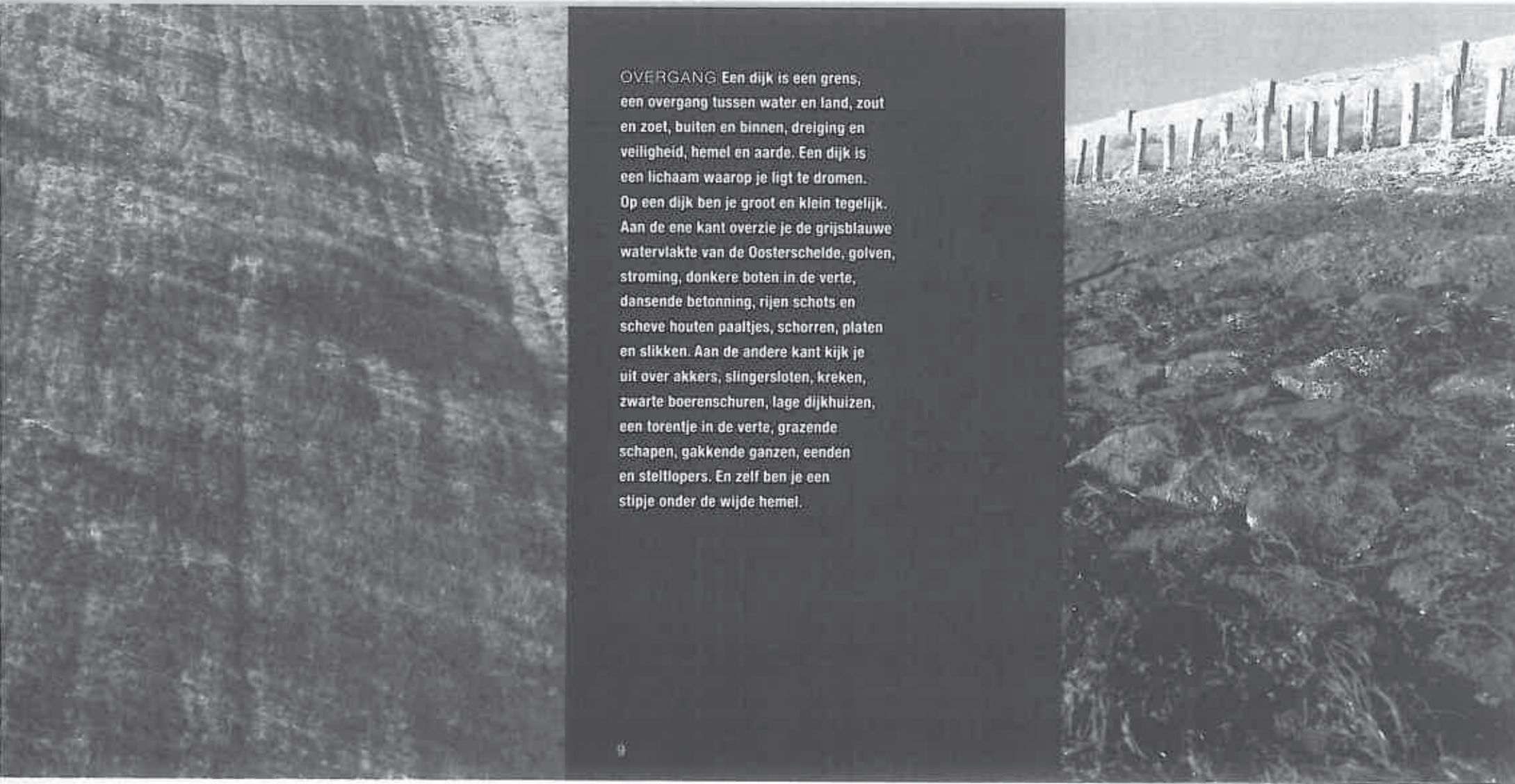

OP EEN
DIJK BEN
JE GROOT
EN KLEIN
TEGELIJK

OVERGANG Een dijk is een grens, een overgang tussen water en land, zout en zoet, buiten en binnen, dreiging en veiligheid, hemel en aarde. Een dijk is een lichaam waarop je ligt te dromen. Op een dijk ben je groot en klein tegelijk. Aan de ene kant overzie je de grijsblauwe watervlakte van de Oosterschelde, golven, stroming, donkere boten in de verte, dansende betonnen, rijen schots en scheve houten paaltjes, schorren, platen en slikken. Aan de andere kant kijk je uit over akkers, slingersloten, kreken, zwarte boerschuren, lage dijkhuizen, een torentje in de verte, grazende schapen, gakkende ganzen, eenden en stelfloppers. En zelf ben je een stipje onder de wijde hemel.

PLOMPE TOREN Kijk, daar staat hij aan de dijk van de Oosterschelde. Eenzaam en stevig als een boom van een vent staat de roodstenen Plompe Toren van Koudekerke te verlangen naar de mooie, vrolijke buurvrouwen die hij vroeger om zich heen had. Ooit lag hier een welvarend dorp, een grote kerk. Maar dorp en kerk zijn eind zestiende eeuw prijsgegeven aan de opringende Oosterschelde, net als Zuidkerke en Brieskerke. Kwam die teloorgang doordat vissers lang geleden een zeemeermin in hun netten ving en haar lieten sterven op de naburige kade van Westenschouwen? De diepbedroefde meerman sprak toen een vloek uit: 'Westenschouwen, 't zal u rouwen, dat ge heeft geroofd mijn vrouwe. Westenschouwen zal vergaan, alleen de toren zal blijven staan.' En zo gebeurde. Voor de toren ligt een grijsgroene Oosterschelde. Slierten groene wieren, de haren van de zeemeermin, drijven tegen de kust.

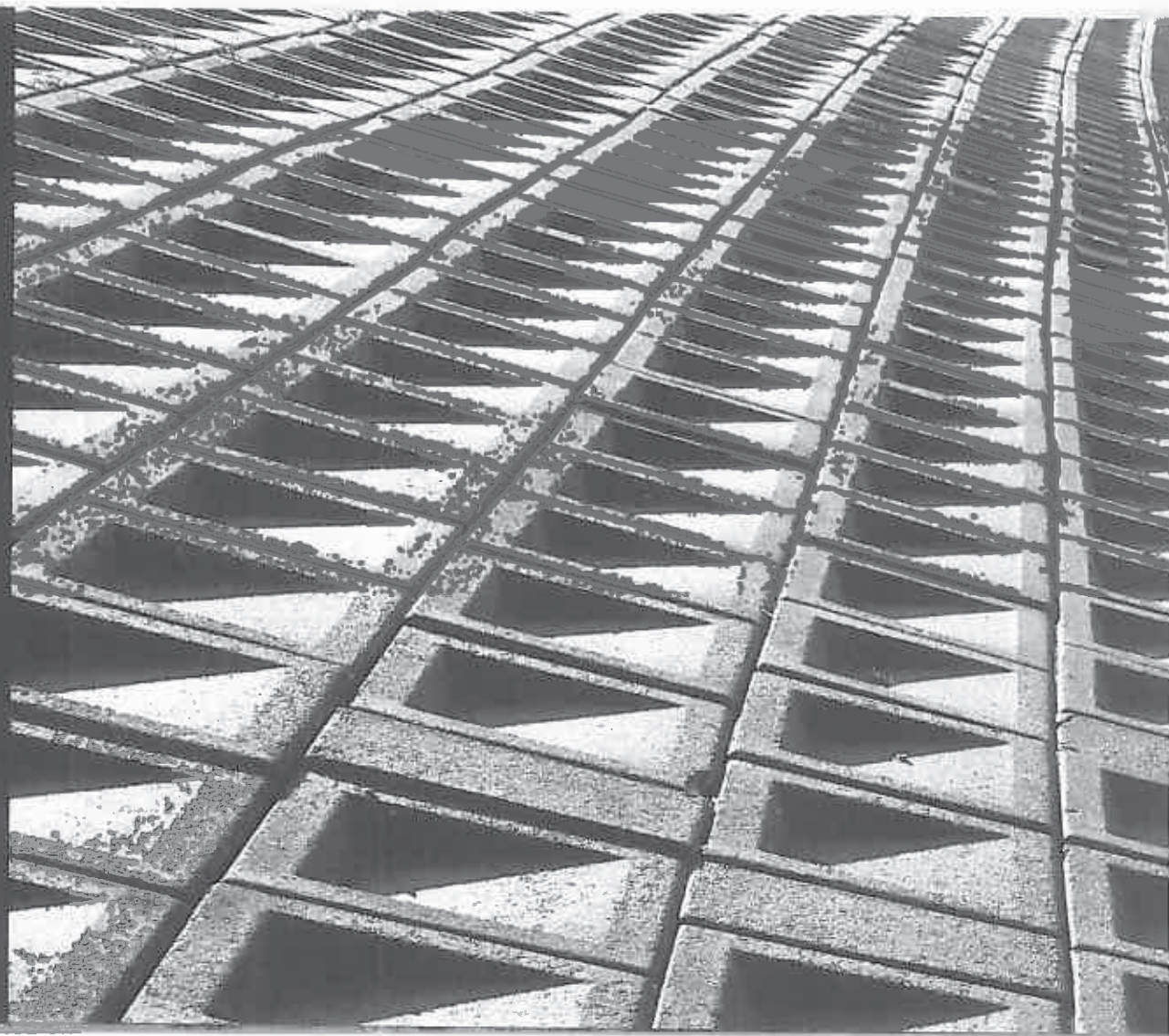
PLOMPE TOREN Het ontwerp voor de Plompe Toren komt voort uit een grotere strategie om de potentiële internationale allure van het Nationaal Park Oosterschelde beter tot zijn recht te laten komen. Het gebied kent een enorm recreatief, economisch en cultuurhistorisch potentieel dat nog onvoldoende benut wordt. Zo is er de geschiedenis van de ruim 100 verdronken dorpen die door heel Zeeland verspreid liggen maar nu nauwelijks beleefbaar zijn. De Plompe Toren vormt het baken van deze verdronken geschiedenis. Het ontwerp van Rietveld Landscape toont het verleden van het verdwenen dorp Koudekerke zonder er een verstaalde plek van te maken.

Door de huidige dijk door te snijden komt de toren, die zich nu nog binnen de dijk bevindt, buitendijks te staan. Zo wordt beter duidelijk gemaakt dat het een relict van een verdronken dorp betreft. De dreiging van de zee wordt hier getoond in plaats van bedwongen. Het verkeer wordt in een halve cirkel om de toren heen geleid, net zoals de kerk vroeger het middelpunt van Koudekerke vormde. De andere helft van de cirkel ligt denkbeeldig in zee. Aan het water zorgt een royale trap dat de locatie aantrekkelijk wordt voor verschillende gebruikersgroepen, zoals duikers, vogelaars en toeristen. Het verleden geeft zo een nieuwe impuls aan het heden.

RIETVELD LANDSCAPE
Westerdok 744,
1013 BV Amsterdam
Tel. +31 (0)20 7768273
Info@rietveldlandscape.nl
www.rietveldlandscape.nl

OESTERDAM In het oosten van de Oosterschelde ligt de Oesterdam. Een lange, strakke, prozaische dijk, die als een geducht slagersmes een stuk van de Oosterschelde heeft afgesneden. Zodat het wateroppervlak verminderde en de getijdenwerking er zijn gang kon blijven gaan.

Geen ouwe vertrouwde groene zeedijk is het, die Oesterdam, maar een grauwe betonwering. Maar is de dam wel zo strak en grauw en prozaïsch? Kijk eens goed! De dijk is bekleed met Haringmanblokken, duizenden aan elkaar geplakte verfbakken lijken het. Als de zon schijnt en er scherpe schaduwen op vallen, vormen die blokken een gigantische Op-art schildering. Wat lager een strook koperslabblokken uit de hoogovens van IJmuiden, bedekt met zeewier en bevolkt door krabbetjes en pokken. Daaronder ligt ruige natuursteen uit steengroeven bij Doornik en Namen, dicht begroeid met zeepokken, zeesla en oesters.

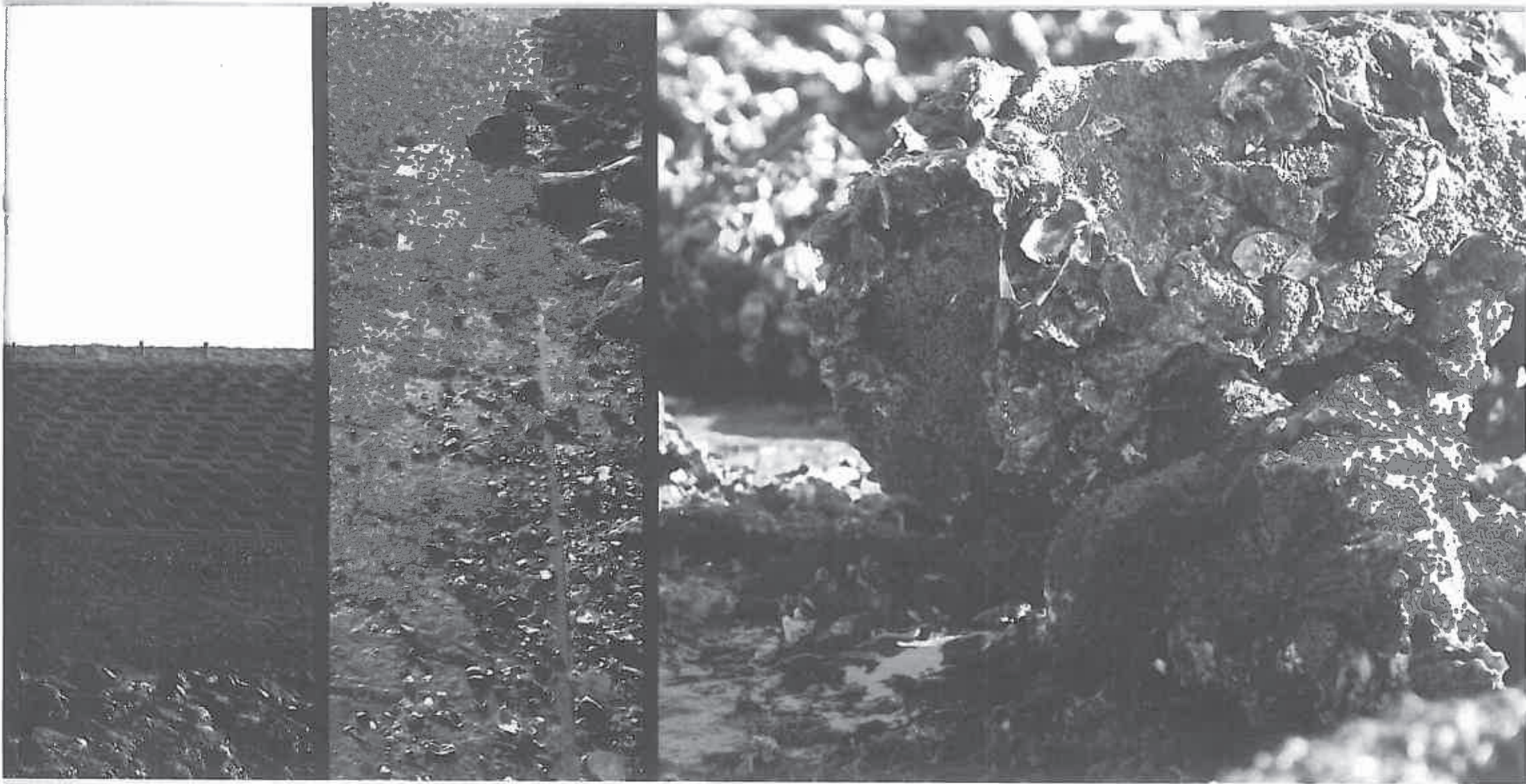

EEN DIJK IS
NIET DOOR
GODEN, MAAR
DOOR MENSEN
GEMAAKT

EEN GIGANTISCHE
OP-ART-SCHILDERING

2000

PILOT OESTERDAM De bekleding van de Oesterdam moet worden vervangen, omdat deze de maatgevende storm niet langer weerstaat. Nieuwe bekleding is de helft van kustverdediging. Ook slikken en platen breken de golven.

2045

Schorren, slikken, platen en geulen zijn wezenlijk voor de Oosterschelde. Voor veiligheid, schelpdierteelten, recreatie en natuur: bij laagwater fourage en rust, bij hoogwater een vluchtplaats.

2075

Gedempt getij met de Oosterscheldekering is voorlopig veilig. Maar als we er niets tegen doen zijn over 50 jaar alle slikken en platen verdwenen.

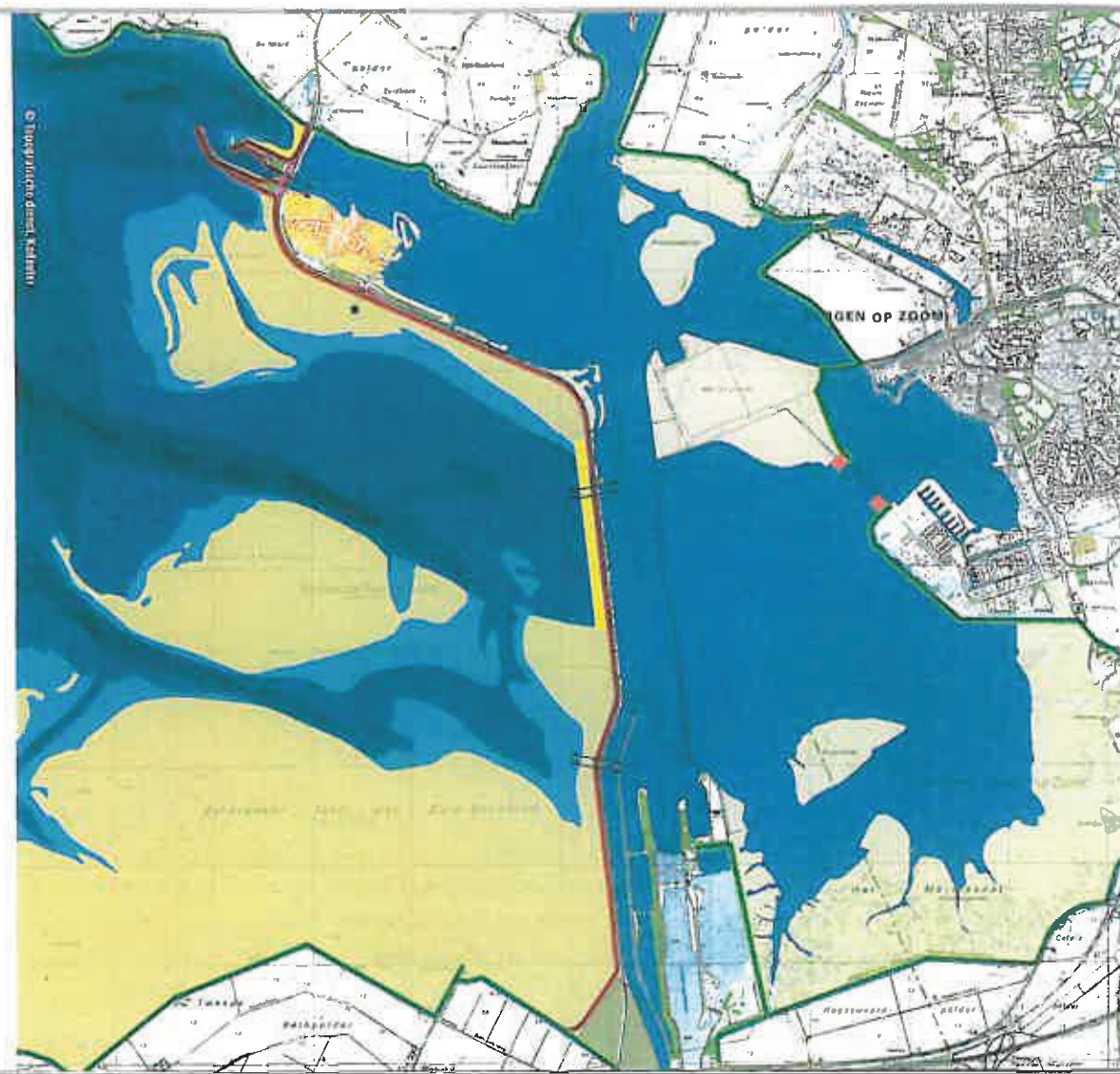

NAAR INTEGRALE KUSTVERDEDIGING
Met zand en minder stenen, natuur en veiligheid
verzoenen.

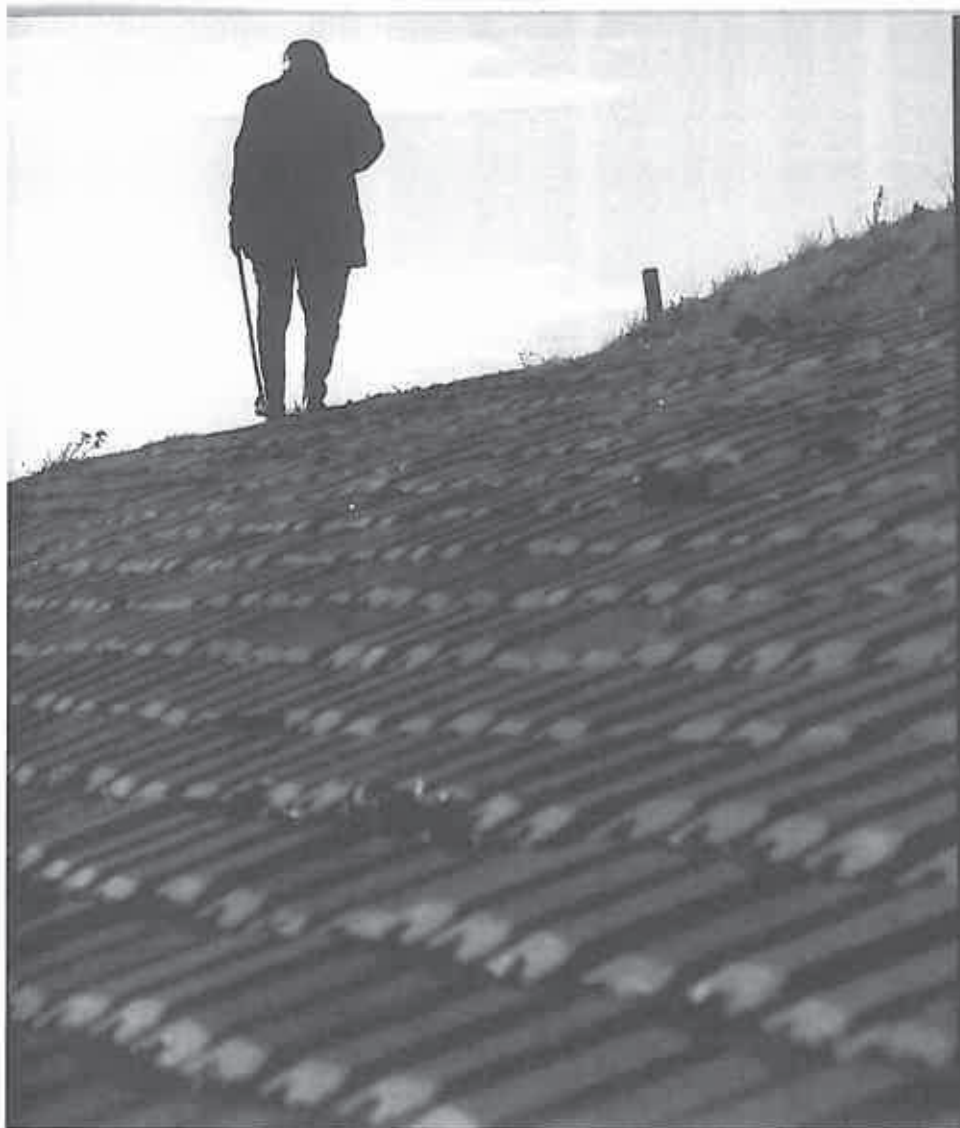
ZANDMOTOR Een zandbuffer van
3,5 miljoen m³ leent uit het Zoommeer
leidt tot een duin en natte vallei aan de
Oosterschelde bovenop 100 hectares slik.
De dijk is 50 jaar veilig. Het zand verspreidt
zich, om in geulen te verdwijnen. Uiteindelijk
blijft geen andere keuze, dan nieuwe
dijkverzwaring.

SPUITEN VOOR SLIKKEN Een andere
oplossing begint met nieuwe bekleding van
de dam en het spuiten voor slikken gedurende
50 jaar. Met hetzelfde zand kunnen meer dan
500 hectares slikken en platen worden bewaard.
Alles wordt geleidelijk verbeterd. Op termijn
kan dijkverzwaring uitgesteld.

PAUL VAN BEEK LANDSCHAPPEN BNT
Asterweg 19 C10, 1031 HL Amsterdam
Dorpsdijk 102, 4491 EE Wissenkerke
Tel. +31 (0)20 6368860
pvb@paulvanbeek.nl www.paulvanbeek.nl

**DE MYTHE VAN DE DIJKEN-
BOUWERS** Een dijk is hoop. En een
daad van verzet, van volhouden. Een
dijk is geen oeroud natuurverschijnsel
zoals een rivier of een berg of een woud,
plekken waarmee sinds onheugelijke
tijden legenden en sprookjes zijn
verbonden. Een dijk is niet door goden,
maar door mensen gemaakt. Maar toch.
Zo'n koppige, beschermende dijk heeft
ook een mythische dimensie. Hij staat
voor de mythe van de mens, die sinds de
middeleeuwen het lot in eigen handen
probeert te nemen, die de krachten van
rivieren en zeeën wil onderwerpen en die
daarvoor steeds nieuwe materialen en
technieken gebruikt. In de loop van de
eeuwen is de zeespiegel gerezen, gedaald
en gerezen, soms hebben zich opeens
hevige regens, orkanen, stormvloed en
overstromingen voorgedaan. Meestal
houdt de dijk het, soms verzwakt hij,
soms breekt hij. En daarna werpen de
dijkenbouwers hem met taaië volharding
opnieuw op. Vaak hoger, breder, sterker.

ERNSTIGE DIJKEN Bij dijken denk je aan opgewekt gras, grazende schapen, madeliefjes, zomergeuren, zonnen en zoenen. Maar zo zijn de nieuwe dijken langs de Oosterschelde niet. Zij zijn aan de waterkant bedekt met een ernstige, grijze bekleding, die alle verlangens en hartstochten eronder houdt. Maar ondanks hun grijze kleur hebben de nieuwe dijken en hun 'huid' net als de oude, dichterlijke namen. Zij zijn bijvoorbeeld van basalt, basalton, polygoonzuilen of hydrobeton maar ook van grijs graniet, grauwakke ingegoten, Lessinese steen, Doornikse steen, Petit graniet, Vilvoordse steen, Muraltglooiing afgewerkt met Muraltmuren.

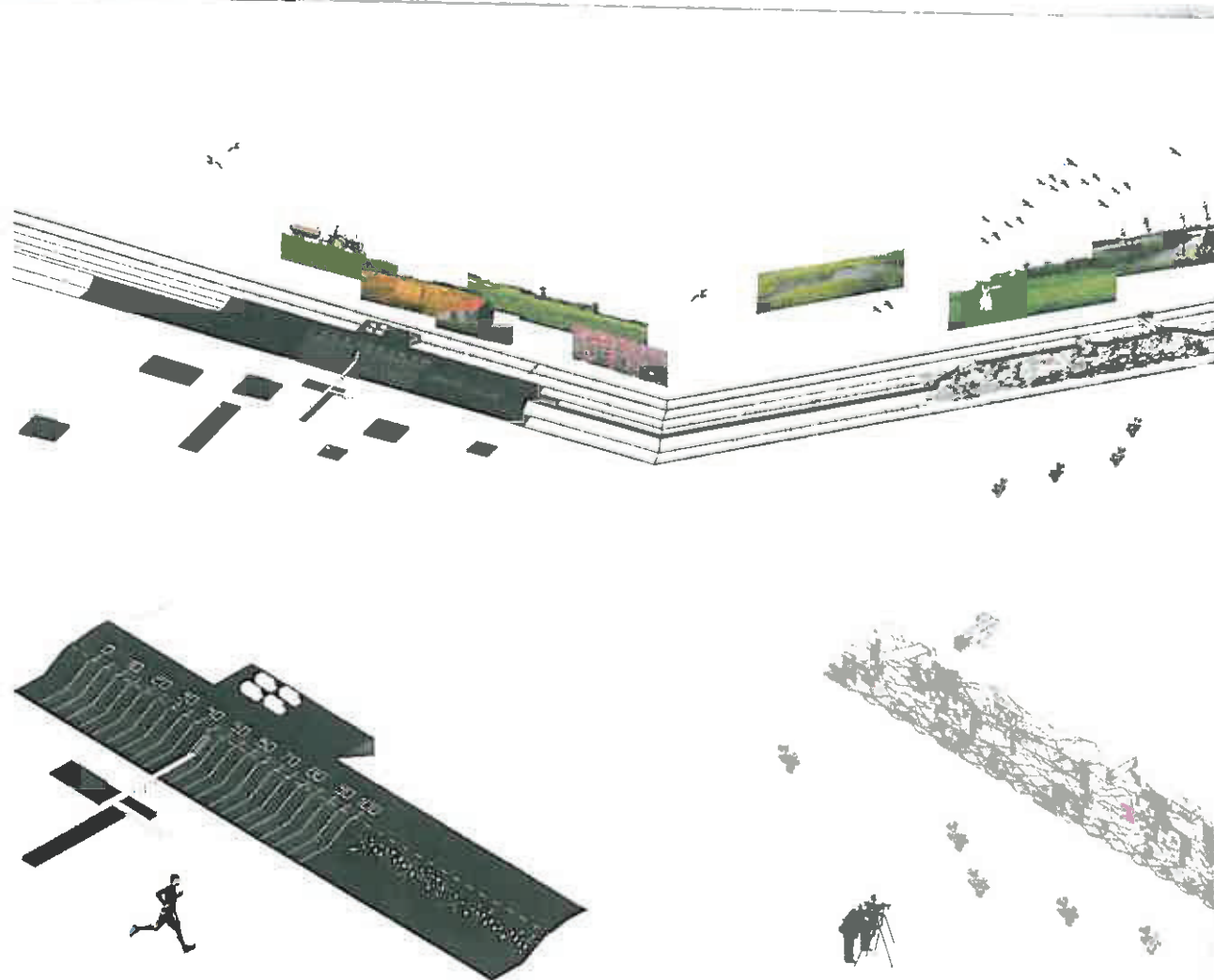
EEN ERNSTIGE EN GRIJZE
BEKLEDING, DIE ALLE VERLANGENS
EN HARSTOCHTEN ERONDER HOUDT

BLOEDKORALEN - DIJKBEKLEDING

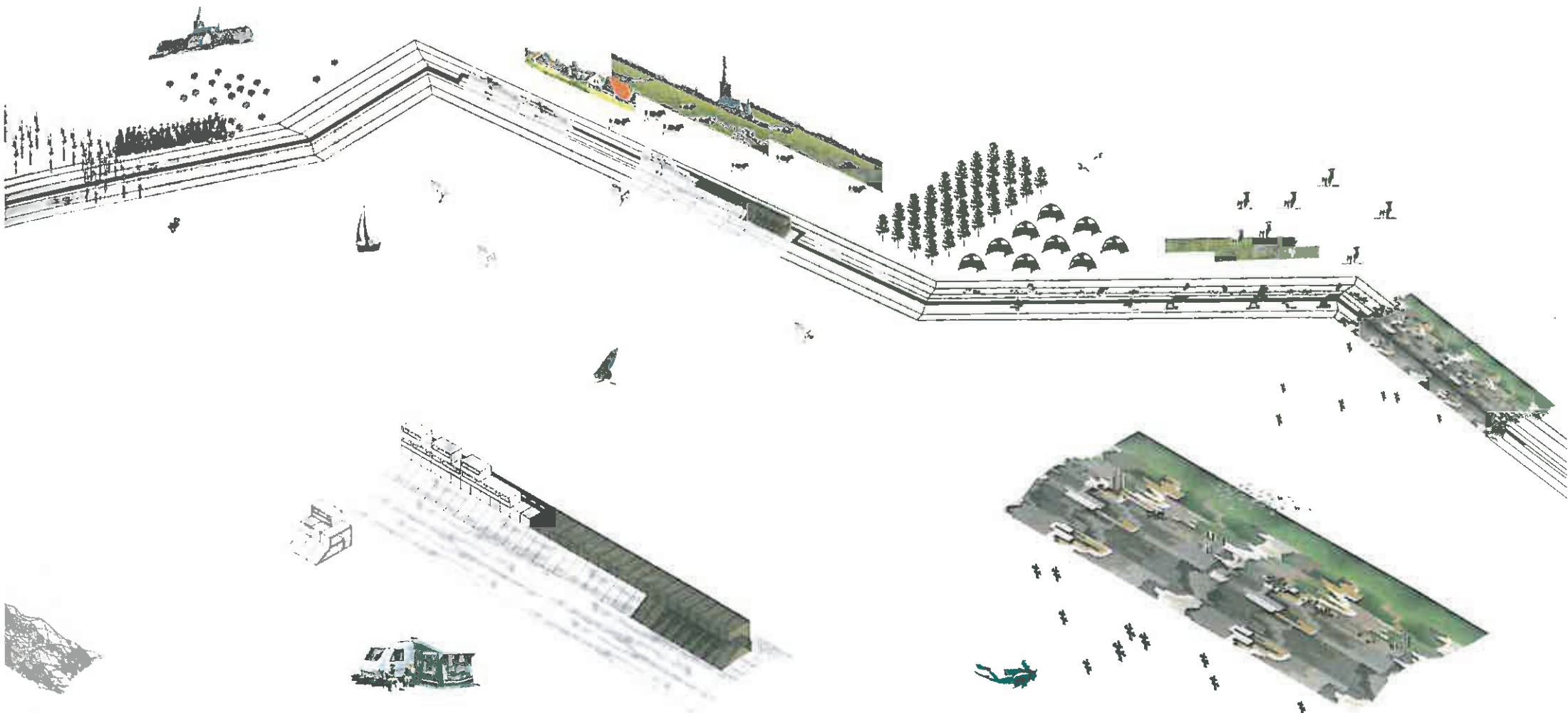
Om het karakter van de dijken rondom de Oosterschelde te versterken beschoeit Studio Makkink & Bey ze met een laag die een nieuwe natuur laat ontstaan en de dijken een meervoudige betekenis geeft. Vier dijkbekledingen laten een wisselwerking tussen gebruik, beheer en onderhoud enerzijds – recreatie, cultuur en natuur anderzijds zien, voorgeschreven door de materiaalkeuze. Door het wapenend talud te openen voor publiek en burgerbeheer door lokale verenigingen te initiëren, ontstaat een economisch systeem waarin integraal beheer en onderhoud van cultuurgrond en natuur afgedwongen wordt. Eerst zien we een parkeerplaats voor boten en mobiele douches en eetkramen voor sporters of vogelliefhebbers. Voor hen staan er schema's in witte lijnen op het asfalt, waar verderop Zeeuwse sieraden in gewalst zijn. De bassins aan de pier kunnen veilige zwembaden zijn, maar ook visbank of zilte kweekvijver. De tweede bekleding, voor natuurspotters, is een sculpturaal landschap met daarin

kijkbuizen en lijnen die een illusie van perspectief geven. Betonbomen in het water breken de golven en vormen een duikersbos bij hoogwater, eb legt het landschap bloot aan wandelaars. Een dijklichaam van calissons, en de gietbekisting daarvan, kan door stapeling een bungalowpark opleveren dat sneller in hoogte stijgt dan de zeespiegel. Dijkverhoging gaat vanzelf door deze toepassingsstrategie. Als laatste ontstaat door een laag elastocoast, met verschillende structuren, texturen, patronen, kleuren en reliëf, een eigen landschap – onder en boven water. Het oevermateriaal bestaat uit vergruisde huizen, verlijmd droogt het in gewenste vorm op als kunstmatige aanwas van dijkgrond.

STUDIO MAKKINK&BEY
Overschieeweg 52, 3044 EG Rotterdam
Tel. +31 (0)10 4258792
jorgen@jurgnbey.nl
www.studiomakkinkbey.nl

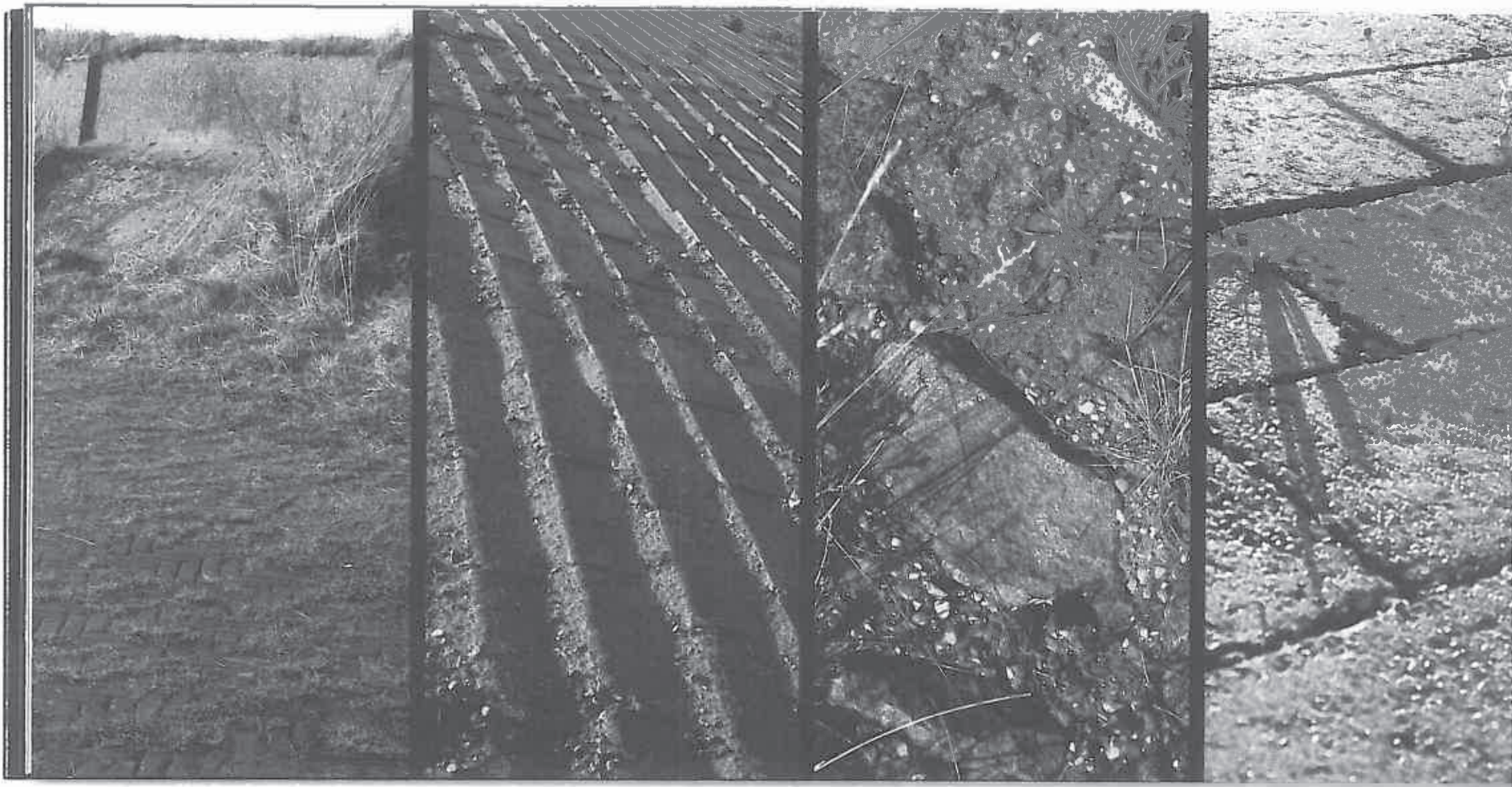

ER ZITTEN GEEN
MENSEN OP DE
TRIBUNE, MAAR
WOEST WUIVENDE
GRASPOLLEN

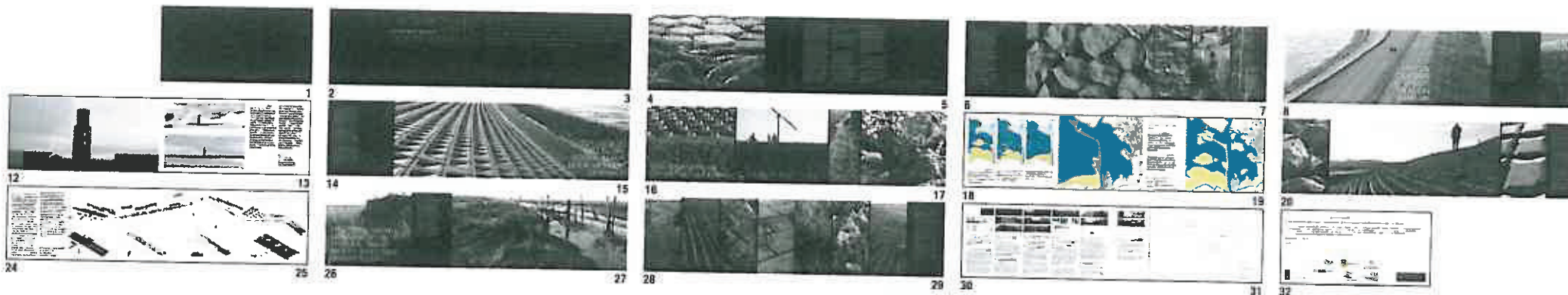
RATTEKAAI Onder een grijze hemel, temidden van de schorren van het Verdronken land van Zuid-Beveland, voert een smalle slijkgeul naar het verlaten getijdenhaventje Rattekaai. Zwarte stakerige palen steken eruit omhoog, overblijfselen van steigers en meerpalen uit de tijd dat hier schepen met handelswaar, aardappelen en suikerbieten aanmeerden. Langs het haventje loopt een strekdam. Het hoofd van die dam is, als in een openluchttheater, bekleed met betonnen trappen. Een Muraltglooiing heet dit. Er zitten geen mensen op de tribune, maar woest wuivende graspollen.

ROBERT DE MURALT Aan de voet van de strekdam van Rattekaal ligt een onopvallende herdenkingsplaat. Betonwerk Systeem de Muralt, aangevangen 1912, staat erop. Een scheur loopt door het grijze beton, de namen van degenen die verantwoordelijk waren voor deze dijk zijn bijna uitgewist: W. Koning – dijkgraaf, W. Kakebeeke – ontvangend griffier en L. Kalle – dijkbaas. Systeem de Muralt, hoezo? Jonkheer Robert de Muralt werkte begin twintigste eeuw als waterschaps-ingenieur in Zeeland. Na een stormvloed in 1906 bedacht hij drie manieren om de Zeeuwse groene dijken goedkoop te versterken. Met betonnen muurtjes op de dijk, met betonnen, glooiende trappen langs de dijk, en met de spijker-glooiing, een dijkbekleding van vierkante betonblokken met een vierkante knop in het midden, als een soort deksels met handvat.

4 **Collinsolant, detail laagwaterzone dijk.**
Belgisch hardsteen met gietasfalt
 Belgisch hardsteen is een oude glooiingssteen die bij versterken van dijkbekledingen op nieuw wordt toegepast onderaan de dijk. De harde kalksteen komt uit groeven bij het Belgische Doornik, Luik of Namen.

617 **Plompe Toren, dijkglooiing met basalt, Vijvoordse steen, Haringman betonblokken en parkoempalen**
 Basalt is een harde en duurzame natuursteen uit basaltgroeves in de Elfen, Duitsland. Wordt sinds het begin van de 20e eeuw handmatig gezeel op de onderkant van de dijk en is zeer goed bestand tegen golven en stroming. Vijvoordse steen is een vrij harde kalksteen die wordt gewonnen in groeven bij van het Vlaamse Vijvoorde. Op grote schaal toegepast tot de Tweede Wereldoorlog. Met de hand gelegde steen in beton. Bleek te licht en snel te slijten. Tijdens de stormen van 1990 ontstonden er juist in dijken met deze steenbekleding gaten in de glooiing. Haringman betonblokken zijn vanaf 1850 overal gebruikt om de dijk te verhogen en versterken. Het uitgekende ontwerp vroeg minder beton per tegel, kon kant en klaar worden aangevoerd en kan goed golven weerstaan. Parkoempalen werden veel gebruikt, in rijswerken,

met vlechtwerk van wilgentenen, de koppen gekruind. Hier staan ze in beton.

619 **Bovenaanzicht dijk Plompe Toren**
 De dijk bij Plompe Toren is één van de cultuurhistorische meest waardevolle dijken langs de Oosterschelde. Vanaf de toren heeft men goed zicht op de stelling en minder steile buitentaluds die getuigen van dijkvallen of doorbraken. Bij het herstellen van de dijk wordt de glooiing steeds steller. Hoe steller des te slechter de dijk bestand is tegen storm en golven. Op deze plaats ondergraaft de diepe goul al eeuwen de zuld kust van Schouwen.

1011 **Zicht op Oosterschelde stormvloedkering, Koudekerke Inlaan en Muraltmuur vanaf de Plompe Toren**
 Muraltmuren zijn een uitvinding van Jonkheer Ir. R.R.L. de Muralt, hoofd Technische Dienst van het waterschap Schouwen. De Muralt paste gewapend beton toe in trapvormige glooiingen en Muraltmuurtjes: een goedkope dijkverhoging, waarvoor het dijklichaam niet hoefde te worden verbreed. Tussen 1906 en 1935 werd in Zeeland ongeveer honderd twintig kilometer zeedijk van dergelijke muurtjes voorzien, een kwart van alle Zeeuwse zeedijken in die periode.

1213 **Ontwerp Plompe Toren, Ronald Hietveld (Hietveld Landscape, Amsterdam)**

1415 **Oesterdam, dijkglooiing met Haringman betonblokken, koperakblokken en Belgisch hardsteen**
 Haringman betonblokken waren een ideale bekleding voor de in de lichtjaren nieuw aangelegde Oesterdam. Het uitgekende ontwerp kon kant en klaar worden aangevoerd en machinaal over grote afstanden worden gelegd. De spleetstukken of vlakke betonblokken zorgen dat de naden blijven verspringen tegen wegspoelen van de onderliggende kleilaag. Koperakken uit de hoogovens in IJmuiden zijn verwerkt tot stenen die door hun hoog soortelijk gewicht goed geschikt zijn om sterke golven en stroming te weerstaan en daarom aan de onderkant van de dijkglooiing gelegd. Belgisch hardsteen is een oude glooiingssteen die bij de Oesterdam is gestort op plaatsen waar schor ontbreekt. De harde kalksteen komt uit groeven bij het Belgische Doornik, Luik of Namen.

1617 **Oesterdam, details dijkglooiing en zicht vanaf het eijk**

1819 **Ontwerp integrale kustverdediging, Paul van Beek (Paul van Beek Landschappen BNT, Amsterdam)**

20121 **Kats, dijkglooiing van hydroblock beton en Belgisch hardsteen**
 Hydroblock betonblokken hebben een typische visachtige vorm en worden klemgezet door de licht tapse doorsnede in een repeterend verband dat snel en efficiënt over rechte dijkstukken, maar ook in holle en bolle bochten kan worden gelegd. De blokken hebben kleine holtes en naden die voor een goede waterafvoer zorgen zonder dat de klei onder de blokken wegspoelt. Een dijk met een bekleding van hydroblocks is goed beleefbaar, maar oogt monotoon. Belgisch hardsteen is de oude glooiingssteen die bij versterken van de dijk is hergebruikt als stortstrook onderaan de dijk.

22123 **Collinsolant betonblokken systeem Leendertse, Basalten en Belgisch hardsteen in gietasfalt Betonblokken systeem Leendertse, bedacht in 1935 door Ir. M. Leendertse uit Brulnissa. Het systeem komt veel voor op Schouwen-Duiveland. Betonblokken worden trapsgewijs aangebracht met als voordeel dat een enkel blok niet uit de glooiing kan breken. Toegepast tot 1960.**

Basalt is de laatste jaren schaars en duur geworden. Dit leidde tot de ontwikkeling van een gelijkwaardige vervangers zoals basafon en polygoonzukken, gemaakt van beton met net zo veel soortelijk gewicht als basalt. Er worden zestien modellen geproduceerd met verschillende vormen en hoogtes en voorzien van gladde of ruwere bovenkant om begroeiing te stimuleren. Deze vormen passen in een vaste formatie en beraderen dan de goede eigenschappen van basalt. Zo'n pakket wordt met een grijper mechanisch in het dijklichaam geplaatst. Belgisch hardsteen is een oude glooiingssteen die bij versterken van de dijk is hergebruikt met gietasfalt voor extra stevigheid.

24125 **Ontwerp dijkbekleding, Jurgen Bey (Studio Makkink&Bey, Rotterdam)**

26127 **Rettekaal, kop Muraltmuur en Muraltglooiing en resten havenoever**
 Muraltmuur met een trapvormige Muraltglooiing van gewapend beton in 1912 gelegd op de strekdam. Een gedenksteen net onder de kop op de buitenglooiing herinnert aan de aanleg.

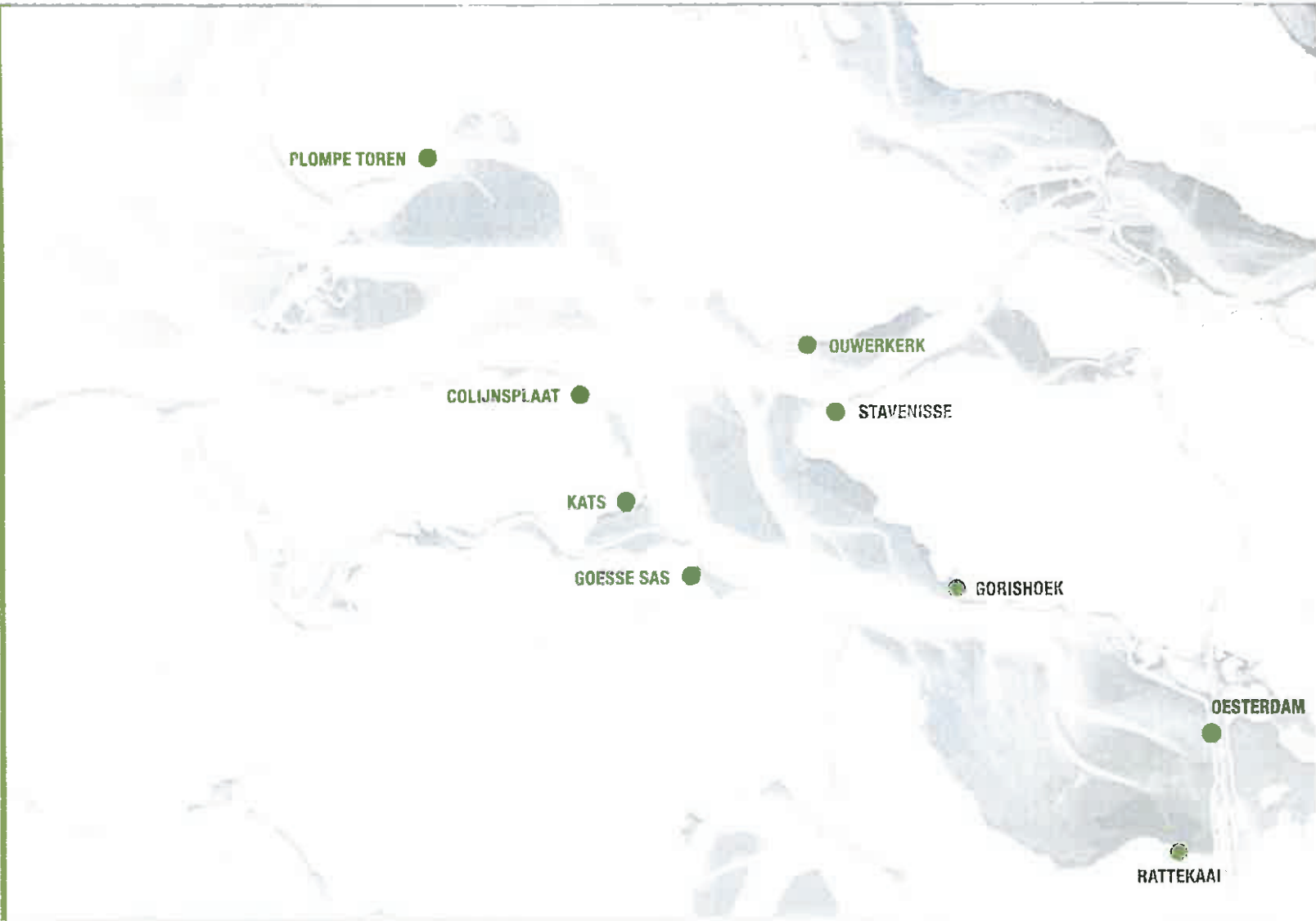

2029 Rettekaai, oude strekdam en nieuwe dijklooiing
 Muraalmuur, gewapende betonglooiing aan de bovenzijde van de oude strekdam.

Haringman betonblokken, deels vlak gelegd op de strekdam maar op de nieuw versterkte dijken hergebruikt en op de smalle kanl opnieuw gezet tot een hogere en sterkere stenen bekleding.

Lessinese steen, een Belgisch hardsteen, op de oude strekdam met de hand gelegd in beton. Tijdovend, maar duurzaam.

Vilvoorde steen op de oude strekdam, een vrij harde kalksteen uit het Vlaamse Vilvoorde en met de hand gelegd in beton. Slijt snel onder invloed van golven en stroming, maar kan op de oude strekdam blijven liggen.

COLOFON BLOEDKORALEN VAN DE OOSTERSCHELDE *het verhaal van de nieuwe dijk*

Een uitgave van de Provincie Zeeland en het Projectbureau Zeeweringen. Kanaalweg 1, 4337 PA Middelburg. Postbus 1000, 4330 ZW Middelburg info@zeeweringen.nl, www.zeeweringen.nl

EINDREDACTIE Werkplaats Zuidwestelijke Delta, Jandirk Hoekstra | Provincie Zeeland, Tjeerd Blauw | Projectbureau Zeeweringen, Bert Kortsmid | Waterschap Scheldestromen i.o., Ad Beaufort en Bas van Liere | Rijkswaterstaat Zeeland, Leo Adriaanse | Programmabureau Zuidwestelijke Delta, Loes de Jong | De Drukkery | Podium Middelburg, Anja de Groene FOTOGRAFIE Loes de Jong TEKST Aafke Steenhuis
ONTWERPEN Rietveld Landscape | Paul van Beek Landschappen | Studio Jurgen Bey VORMGEVING de Drukkery | Podium Middelburg, Iris Complet DRUK Pieters Grafisch Bedrijf bv Groede
BIJDRAGEN Klankbordgroepen Bloedkoralen Oosterschelde: Plompe Toren, Oesterdam en Dijkbekleding

ISBN: 978-90-79875-14-6 | NUR: 956

April 2010

Rijkswaterstaat
Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Waterschap
Zeeuws-Vlaanderen

Zuidwestelijke Delta

de Drukkery | Podium

Waterschap
Zeeuwse Eilanden

